

Datum

2019-08-19

Handläggare

Anna Ek

Enheten för vattenförvaltning

anna.ek@havochvatten.se

Direkt

010-698 60 48

Mottagare

Regeringskansliet

Miljödepartementet

Förstärkt lokalt åtgärdsarbete mot övergödning.

Redovisning av regeringsuppdrag.

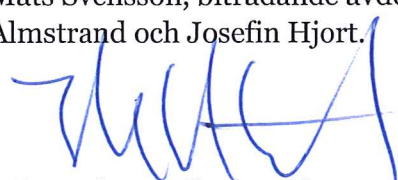
Havs- och vattenmyndigheten ska samverka med berörda myndigheter, bland annat Statens jordbruksverk och de länsstyrelser som är vattenmyndigheter, och andra aktörer och intresseorganisationer för ökat lokalt åtgärdsarbete mot övergödning.

Uppdraget innefattar huvudsakligen att utveckla en stödfunktion som kan stödja och stärka åtgärdssamordnare och andra former av åtgärdssamordning mot övergödning i relevanta avrinningsområden. Uppdraget innefattar även att bidra till erfarenhetsutbyte i syfte att underlätta och förbättra lokalt åtgärdsarbete mot övergödning och lokalt genomförande av Agenda 2030.

En redovisning av arbetet och erfarenheter samt förslag till möjliga fortsatta arbetsformer som stärker ett kostnadseffektivt åtgärdsarbete ska tas fram i dialog med samverkande parter och redovisas till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) senast den 31 augusti 2019.

Havs- och vattenmyndigheten överlämnar härmed redovisning av arbetet och erfarenheter samt förslag till möjliga fortsatta arbetsformer. Redovisningen har tagits fram i samverkan med representanter från Jordbruksverket, Vattenmyndigheterna och Lantbrukarnas riksförbund (LRF).

Beslut i ärendet har fattats av biträdande generaldirektören Johan Löwenadler Davidsson efter föredragning av utredaren Anna Ek. I den slutliga handläggningen av ärendet har också deltagit avdelningschefen Mats Svensson, biträdande avdelningschefen Per Olsson, utredarna Robert Almstrand och Josefin Hjort.

Johan Löwenadler Davidsson
biträdande generaldirektör

Anna Ek
utredare

Bilagor:

Bilaga 1. Sammanställning av pilotområdets synpunkter.

Innehåll

Förstärkt lokalt åtgärdsarbete mot övergödning. Redovisning av regeringsuppdrag.....	1
Inledning.....	3
Miljökvalitetsmålet Ingen övergödning	3
Arbete och erfarenheter	4
Samverkan inom uppdraget.....	4
Åtgärdssamordnare i relevanta avrinningsområden	6
Stödfunktionen.....	7
Fortsatta arbetsformer.....	13
Långsiktig lokal åtgärdssamordning.....	13
Vidareutveckling av stödfunktionen	13
Arbetsformen som framtida styrmedel.....	15
Referenser	17
Bilagor.....	17

Inledning

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) fick 2018 två regeringsuppdrag med fokus på övergödning, Pilotområden mot övergödning (slutredovisas i december 2020) samt Förstärkt lokalt åtgärdsarbete mot övergödning som redovisas här. Vi redovisar härmed arbetet och erfarenheter med stödfunktionen och ger förslag till möjliga fortsatta arbetsformer som stärker ett kostnadseffektivt åtgärdsarbete. Regeringsuppdragen genomförs tillsammans med Jordbruksverket, Vattenmyndigheterna och länsstyrelserna samt Lantbrukarnas riksförbund (LRF).

Vi ser en stor potential i arbetsformen med lokala åtgärdssamordnare och en stödfunktion för lokalt åtgärdsarbete. Ett aktivt lokalt åtgärdsarbete har betydelse för att uppnå miljökvalitetsnormer, miljökvalitetsmålet Ingen övergödning samt Agenda 2030 på lokal nivå, samtidigt som det bidrar till Livsmedelsstrategin. Vi har namngivit satsningen till *Lokalt engagemang för vatten* (LEVA) för att visa på hur betydelsefullt och långsiktigt vi anser att arbetet med lokala åtgärdssamordnare och nationell stödfunktion är.

Miljökvalitetsmålet Ingen övergödning

Den årliga uppföljningen av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning visar att belastningen av näringsämnen till havet minskar generellt, men övergödning är fortfarande ett stort problem, framför allt i kust och hav (Naturvårdsverket 2019). Återhämtningstiden i miljön är lång och de insatser som är viktiga för måluppfyllelse kommer att ta lång tid att genomföra. Problematiken finns i många sjöar och vattendrag i södra Sverige och är särskilt svår i Östersjön.

I åtgärdsarbetet mot övergödning är prövning och tillsyn enligt gällande lagstiftning en viktig grund, liksom genomförandet av åtgärdsprogrammen inom vattenförvaltningen och havsmiljöförvaltningen. Utöver detta leder frivilliga åtgärder till betydande minskningar av belastningen från övergödning. De finansierade framförallt av havs- och vattenmiljöanslaget (exempelvis LOVA-bidraget) och landsbygdsprogrammet (exempelvis miljöstöd och miljöersättningar). Lokal åtgärdssamordning har en viktig roll för att öka de frivilliga åtgärderna mot övergödning.

Internationella samarbeten bidrar också i arbetet för att minska påverkan från övergödning, bland annat inom havsmiljökonventionerna HELCOM (Östersjön inklusive Kattegatt) och OSPAR (Nordostatlanten). Baltic Sea Action Plan (BSAP) inom HELCOM ställer krav på Sverige att minska näringsbelastningen på Östersjön och arbetet är integrerat med att uppnå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning.

Den årliga uppföljningen visar att om miljökvalitetsmålet Ingen övergödning ska kunna nås behöver åtgärdstakten öka och finansiering av övergödningssåtgärder vara långsiktiga. De två regeringsuppdragen till

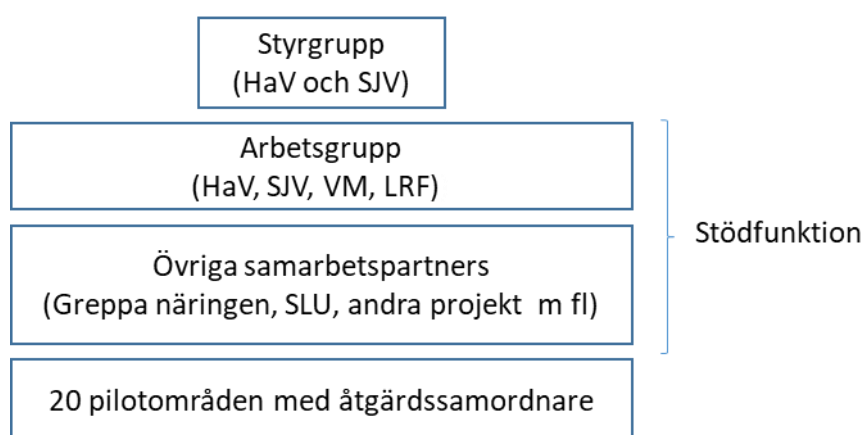
Havs- och vattenmyndigheten kommer att ge mer kunskap om hur det frivilliga och lokala åtgärdsarbetet kan genomföras på ett effektivt sätt, samt om vilka drivkrafter och stöd som behövs för att åtgärdsarbetet ska komma till stånd.

Det lokala åtgärdsarbetet har även betydelse för internationella mål så som de globala hållbarhetsmålen. Miljökvalitetsmålet Ingen övergödning har nära kopplingar till hållbarhetsmål 6 Rent vatten och sanitet för alla, mål 14 Liv i havet samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

Arbete och erfarenheter

Samverkan inom uppdraget

Enligt regeringsuppdraget ska Hav- och vattenmyndigheten (HaV) samverka med berörda myndigheter, bland annat Statens jordbruksverk, de länsstyrelser som är vattenmyndigheter, och andra aktörer och intresseorganisationer. Den arbetsform som byggts upp handlar mer om samarbete än samverkan, det vill säga att alla parter arbetar aktivt i genomförandet. De samarbetande parterna är Havs- och vattenmyndigheten, Statens jordbruksverk (SJV), länsstyrelserna och Vattenmyndigheterna (VM) samt Lantbrukarnas riksförbund (LRF). Även Greppa Näringen deltar i arbetet och bidrar till arbetet i stödfunktionen. Greppa Näringen drivs av Jordbruksverket i samverkan med LRF, länsstyrelserna och lantbrukets rådgivningsföretag. Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket bildar i nuläget styrgrupp för satsningen men håller på att breddas till alla fem samarbetande parter. (Figur 1).

Figur 1. Organisation våren 2019 för satsningen Lokalt engagemang för vatten (LEVA), revidering pågår under hösten 2019.

Framgång i satsningen *Lokalt engagemang för vatten* (LEVA) förutsätter ett väl fungerande samarbete där var och en bidrar. Samarbetet mellan de fem parterna fungerar väl och alla har lång erfarenhet och betydelsefulla nätverk. Det finns en stark vilja hos alla fem att LEVA ska fungera bra och utvecklas. Målsättningen är att LEVA ska bli ett långsiktigt samarbete och en del av ordinarie verksamhet.

HaV är projektägare och står för projektledning och utveckling av stödfunktionen inom LEVA. HaV har bred kunskap inom övergödningsfrågan, följer upp miljökvalitetsmålet Ingen övergödning, tar fram vägledningar för genomförande av vattenförvaltningen och deltar i projekt som exempelvis LIFE Rich Waters och Water-CoGovernance. Även HaVs roll i finansiering av lokalt åtgärdsarbete genom LOVA-bidrag har betydelse för LEVAs genomförande.

Jordbruksverket bidrar med lång erfarenhet av de tre styrmedlen regelverk och tillsynsvägledning, ersättningar i Landsbygdsprogrammet (LBP) samt rådgivning. Jordbruksverket var ansvarig för det åtgärdsprogram mot växtnärläsläckage från åkermark som riksdagen beslutade om redan 1988. De genomför och rapporterar arbetet inom EU:s nitratdirektiv och ser vart fjärde år över gränserna för nitratkänsliga områden. Ett annat uppdrag är att medverka i genomförandet av den Livsmedelsstrategi som riksdagen antog 2017. Jordbruksverket är projektägare av Greppa Näringen som är en viktig del av stödfunktionen inom LEVA.

Vattenmyndigheternas och länsstyrelsernas påverkansanalys, statusklassning och miljökvalitetsnormer är utgångspunkten för hur åtgärdssamordnarna bör rikta sitt arbete. Deras förslag till åtgärder och beräkningar av kostnadseffektivitet av olika åtgärder bör användas som utgångspunkt för en lokal dialog. Vattenmyndigheternas regeringsuppdrag om att tillgängliggöra och uppdatera geografiska dataunderlag, inklusive erosionskartor, och öka tillgängligheten till dessa underlag för kommuner och lokala aktörer, har en direkt koppling till LEVA.

LRF bidrar genom kunskap om praktiskt lantbruk och hur det kan kombineras med åtgärdssamordnarnas arbete i LEVA. LRF kan bland annat bidra med närvaro av den lokala organisationen med cirka 900 lokalavdelningar. LRF kan också genom sitt nätverk och engagemang bidra med att sätta andra pågående aktiviteter i samband regeringsuppdraget, det kan vara exempelvis Greppa Näringen och den pågående satsningen på studiecirkelar om markavvattning.

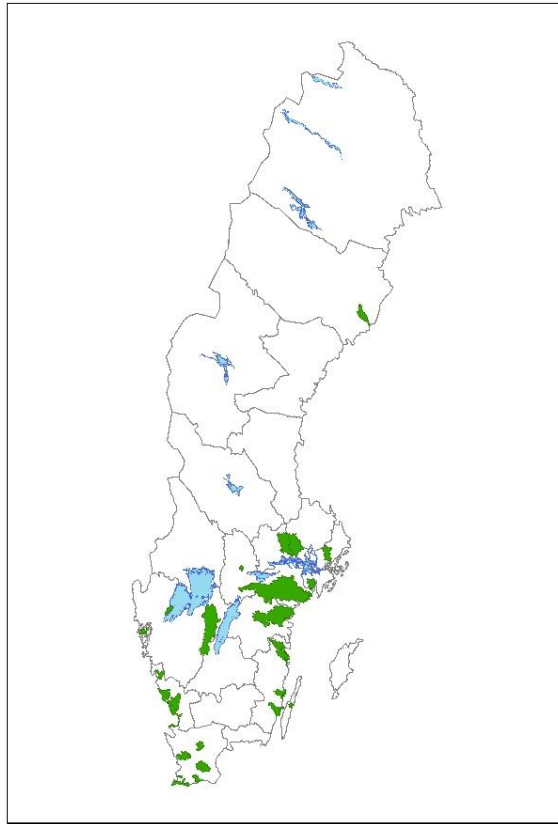
Åtgärdssamordnare i relevanta avrinningsområden

HaV genomförde i samverkan med Jordbruksverket, länsstyrelserna, Vattenmyndigheterna och LRF en utlysning i juni 2018 om medel för att anställa särskilda åtgärdssamordnare i pilotområden. Uppdraget innebär att identifiera, planera och genomföra lokala kostnadseffektiva åtgärder mot övergödning. De 20 pilotområdena som har fått bidrag till och med 2020 är spridda över landet (Figur 2) och sammanfaller med områden där övergödningen är ett betydande miljöproblem. Både kustområden och inlandsvatten finns representerade. Bland de organisationer som fick medel återfinns: 4 länsstyrelser, 7 kommuner, 6 Vattenråd/vattenvårdsförbund och 3 övriga organisationer. Under våren 2019 blev samtliga tjänster som åtgärdssamordnare tillsatta.

Åtgärdssamordnarna kommer särskilt att:

- underlätta för markägare och andra aktörer så att fler åtgärder mot övergödning kan genomföras och där rätt åtgärd placeras på rätt plats
- identifiera kostnadseffektiva åtgärder mot övergödning som orsakar minsta möjliga negativa påverkan på jordbrukets produktion
- identifiera hur åtgärdsplanering kan stärkas och vad som behövs för att fler åtgärder mot övergödning ska genomföras
- identifiera incitament och styrmedel för att stärka åtgärdsarbetet utifrån lokala förutsättningar
- identifiera vilka stöd och underlag som behövs för att åtgärder mot övergödning ska kunna genomföras och samordnas inom avrinningsområdet
- bygga nätverk i avrinningsområdet för att engagera lokala aktörer i åtgärdsarbetet, främja diskussioner och ta tillvara lokal kunskap
- samverka med Greppa Näringens enskilda rådgivning om övergödning där det är möjligt, samt
- delta i det nationella nätverk som kommer att utvecklas för åtgärdssamordnare.

Alla pilotområden har kommit igång bra med sitt arbete. Områdena är i olika faser beroende på om man tidigare arbetat med samverkan och genomförande av åtgärder. En del områden har redan upparbetade nätverk som utgör bas för samverkan. Andra områden behöver bygga upp nätverk från grunden och börja med att samla in bakgrundsmaterial och kunskap om området och åtgärdsbehovet.

Figur 2. De 20 pilotområden som tilldelats medel i satsningen 2018-2020.

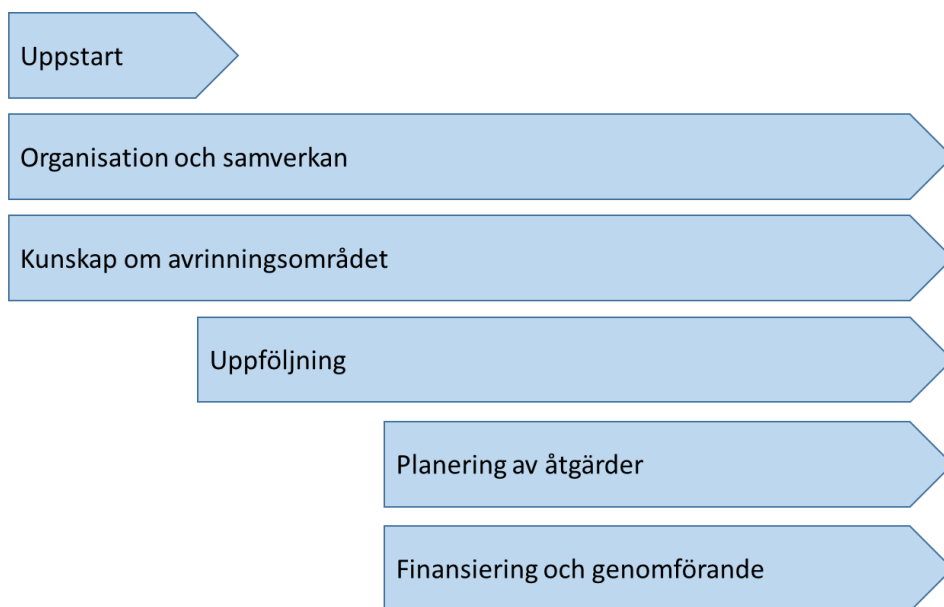
Under 2019 har HaV genom villkor 15 i regleringsbrevet givit alla 21 länsstyrelser sammanlagt 27,5 miljoner extra till insatser som bidrar till att minska övergödningen till vattendrag, sjöar och hav. Det kan innebära informationsinsatser, kunskapsunderlag, planering och genomförande av åtgärder, uppföljning samt åtgärdsbidrag. Dessa bidrag kan ytterligare stödja pilotområdenas arbete i de län som har pilotområden.

Stödfunktionen

Samordning av stöd

Det har länge pågått olika projekt och satsningar för lokalt åtgärdsarbete, men erfarenheterna samlas och sprids inte på ett systematiskt och långsiktigt sätt. Målet med stödfunktionen är att utveckla detta och på sikt bli en naturlig ingång för alla dem som arbetar med lokalt vattenvårdsarbete. Funktionen har tidigare saknats på nationell nivå och det finns stora vinster i att utveckla och samla kunskap och erfarenheter, såväl nationella som internationella.

Genom att sammanställa kunskap och erfarenheter på nationell nivå skapas också ett betydelsefullt stöd för den regionala nivån. Ett effektivt lokalt åtgärdsarbete behöver stöd från både den regionala och den nationella nivån. På regional nivå är länsstyrelserna särskilt betydelsefulla genom sin kunskap om miljötillstånd, regionalt åtgärdsbehov och för att fördela statliga medel till åtgärder på lokal nivå.

Figur 3. Processen lokalt åtgärdsarbete.

Processen lokalt åtgärdsarbete

Processen att arbeta med lokalt åtgärdsarbete illustreras i figur 3. För att genomföra lokalt åtgärdsarbete behövs kompetens inom processens alla delar. En illustration som denna kan underlätta förståelsen för åtgärdsarbetet genom att visa vilka kompetenserna är. Det skapar också en form och systematik i arbetet med att samla kunskap och erfarenheter inom stödfunktionen. Några delar av processen är viktiga att arbeta med i början, medan andra kommer senare i arbetet. Samtidigt finns delar som kräver ett kontinuerligt arbete genom hela processen.

Uppstart: vid uppstart behövs inspiration och goda exempel på hur andra har gjort, ett smörgåsbord av olika sätt att arbeta.

Organisation och samverkan: i början är organisationsfrågan särskilt viktigt, och stöd behövs om hur organisation och nätverk kan byggas upp och vilka som bör delta. Samverkan sker sedan kontinuerligt under hela

processen. Stöd behövs bland annat om processledning, hur man leder vattendragsgrupper, samverkanstekniker och mötestekniker.

Kunskap om avrinningsområdet: i ett tidigt skede behöver kunskap om området samlas för att ta reda på miljöproblemen, vad man redan vet och vad man behöver ta reda på mer om. Kontinuerlig kunskapsinhämtning behöver sedan ske. Stöd behövs bland annat om var man hittar kunskapsunderlag och hur man kan ta fram ny kunskap.

Uppföljning: när man vet vilken kunskap som finns behöver en organiserad uppföljning påbörjas. Uppföljningen handlar både om att följa förändringar i miljön och effekter av åtgärder, men även om andra former av åtgärdsuppföljning såsom antal informerade markägare och antal genomförda åtgärder. Stöd behövs bland annat om hur uppföljning kan göras, vad som bör mätas och hur resultat ska tolkas.

Planering av åtgärder: när åtgärder ska planeras och prioriteras påbörjas en samverkansprocess för att placera åtgärder på rätt plats och bygga upp kunskap om kostnadseffektiva åtgärder. En lokal åtgärdsplan kan vara ett resultat. Stöd behövs bland annat om åtgärders effektivitet under olika förutsättningar och hur en plan kan utformas.

Finansiering och genomförande: i denna del behöver finansiering hittas för åtgärderna liksom eventuella tillståndprocesser genomföras och slutligen genomförande av de fysiska åtgärderna. Stöd behövs bland annat om vilka olika finansieringsformer som finns, hur man genomför de juridiska processerna samt teknisk och praktisk kunskap om de fysiska åtgärderna.

Åtgärdssamordnarnas behov av stöd

I samband med utlysningen 2018 framgick att en av åtgärdssamordnarnas uppgifter är att identifiera vilka stöd och underlag som behövs för åtgärdssamordning mot övergödning inom avrinningsområdet. Några av ansökningarna innehöll därför information om hur man ska undersöka vilka behov av stöd som finns, och i vissa fall även hur åtgärdssamordnarna ska kunna få detta stöd. Under uppstartsmötet i februari fick sedan deltagarna svara på frågan om vilka behov av stöd de har i sitt arbete. Då framkom att deras tre viktigaste behov är att:

- utbyta **erfarenheter** med varandra
- hitta **kunskap och utbildningar** de behöver, samt
- få hjälp med att **underlätta kommunikationen** mellan varandra.

Utbyta erfarenheter: det underlättar för åtgärdssamordnarna om erfarenhetsutbyte och omvärldsbevakning samordnas. Särskilt viktigt är att ta till vara på de etablerade områdenas erfarenheter inom lokalt

åtgärdsarbete för att stödja de mer nyetablerade områdena. Det innebär alltifrån tolkning av data till hur samverkan kan genomföras och vilka åtgärder som rekommenderas. Man vill inom omvärldsbevakning lära sig hur arbetet för minskad övergödning sker i andra länder och vilka framgångsfaktorer som finns, samt vad som sker i andra projekt och hur andra åtgärdssamordnare arbetar.

Kunskap och utbildning: det finns behov av samlad information och tips om utbildningar. Åtgärdssamordnarna önskar en förteckning över vilka personer som ingår i olika projekt och vilka specialkompetenser som finns. Önskade utbildningar är bland andra:

- om hur åtgärder kan finansieras
- om hur man skriver en bra ansökan
- om juridiska frågeställningar till exempel gällande markavvattnning, vattenförvaltning, tillsyn inom lantbruken, ekonomi och avtal
- om olika åtgärder och var dessa ger bäst effekt, kostnadseffektivitet, målkonflikter med mera
- om arbetsmetoder, såsom uppsökande verksamhet, metoder för möten, processledning, driva vattendragsgrupper
- om hydrologiska modeller och modeller som visar var åtgärder kan placeras
- om geografiska underlagsmaterial och var de finns tillgängliga, samt
- om tolkning av analysvärden, att förstå värden och vad de visar.

Underlätta kommunikation: det underlättar för samordnarna om det finns en plattform för diskussion så som ett digitalt forum, samarbetsyta eller chattfunktion. Detta skulle kunna användas till exempel när de är i behov av ett bollplank i olika situationer. Regelbundna avstämningar önskas vid fysiska eller digitala möten. Andra exempel på kommunikation där åtgärdssamordnarna kan stödja varandra är att anordna möten med erfarenhetsutbyte i fält. Det är även viktigt att kunna få kontakt med rätt personer på myndigheterna och vara medveten om vad händer inom deras verksamhetsområde.

Erfarenhetsutbyte under våren 2019

Arbetsformen med lokal åtgärdssamordning är inte ny, det finns flera exempel i Sverige på lokala satsningar för att skapa engagemang och åstadkomma åtgärder på lokal nivå. Bland pilotområdena finns några av dessa områden med tidigare erfarenheter representerade. Det finns också pilotområden där man inte tidigare har arbetat med lokalt åtgärdsarbete. Att både sprida kunskap om arbetsformen med lokal åtgärdssamordning, samt att skapa förutsättningar för fortsatt lärande mellan åtgärdssamordnarna, kommer även i framtiden vara stödfunktionens viktigaste uppdrag. Erfarenhetsutbyte genom fysiska möten och

studiebesök samt digitala möten kommer fortsätta under resterande 2019 och 2020.

Uppstartsmöte 26 februari 2019: alla 20 pilotområdena var representerade vid uppstartsmötet i Göteborg. Målet vara att lära känna varandra och skapa kontaktytor för fortsatt erfarenhetsutbyte, samt genomföra workshopen om pilotområdenas behov från stödfunktionen.

Inspirationsdagar 24-25 april 2019: representanter från 17 av de 20 pilotområdena deltog när projektet Levande kust bjöd in till inspirationsdagar. Första dagen delade Levande kust med sig av sina erfarenheter av lokalt åtgärdsarbete och visade i en fältvandring på några av åtgärderna som genomförts runt Björnöfjärden. Projektet Levande kust har finansierats av Baltic Sea 2020 sedan 2011 och är nu i slutet av projektet efter att ha uppnått god ekologisk status i fjärden. Under andra dagen var ett par efterfrågade experter inbjudna som föreläsare, och tre pilotområden som arbetat länge med lokalt åtgärdsarbetet fick dela med sig av sina erfarenheter.

Havs- och vattenforum 4-5 juni 2019: representanter från 13 av de 20 pilotområdena deltog när satsningen lanserades och namnet *Lokalt engagemang för vatten* (LEVA) presenterades. I samband med lanseringen spreds kunskap om arbetsformen och vad som pågår inom stödfunktionen idag, och hur andra på sikt kan ta del av erfarenhetsutbytet.

Erfarenhetsutbyten på regional nivå: pilotområden nära varandra samarbetar och byter erfarenheter, bland annat inom Hallands län, Västra Götalands län och Norra Östersjöns vattendistrikt.

Erfarenhetsutbyte på internationell nivå: de fem samarbetande myndigheterna och organisationerna deltar i olika projekt och genom detta förs internationellt erfarenhetsutbyte in i satsningen. Exempel på projekt som arbetar med lokal samverkan och genomförande av åtgärder är Interreg-projektet Water Co-governance, Life IP-projektet Rich waters, Life IP-projektet GRIP on life och Interreg-projektet Water drive.

Erbjudande av kunskap och utbildning under 2019

Kurser inom Greppa Näringens ordinarie utbud: genom samarbetet med Greppa Näringen erbjuds åtgärdssamordnarna kurser som en central del i utbildningsstödet. För att ge samordnarna en bra överblick har en sammanställning av vilka kurser som är särskilt intressanta för dem tagits fram. En särskild introduktionskurs om Greppa Näringen har också hållits utifrån önskemål från åtgärdssamordnarna. Via Greppa Näringens organisation får de regionala Greppa-samordnarna information så att de kan stötta de pilotområden som finns inom deras respektive regioner.

Greppa Näringen har varit verksam i län i södra och mellersta Sverige sedan 2001 och i hela landet sedan 2015. Rådgivningen är anpassad till olika typer av lantbruk och rådgivare besöker lantbrukaren för att gemensamt diskutera vilka åtgärder som skulle göra mest nytta på den aktuella gården. Det kan till exempel vara anpassad fosforgödsling, odla fånggrödor, anlägga skyddszon, fosfordamm eller våtmark, eller förbättra foderutnyttjandet. Lantbrukaren får råd om vilka ersättningar som finns att söka och hur man går tillväga för att ansöka.

Utbildning om VISS: utbildning i VISS (Vatteninformation Sverige) erbjöds i maj 2019 och hade ca 30 deltagare. Särskilt fokus var på åtgärdsplanering och hur det kan stödja åtgärdssamordnarna.

Finansiering av åtgärder: en utbildning om finansiering av åtgärder erbjöds i juni 2019 och hade ca 30 deltagare. LOVA-bidrag och landsbygdsprogrammet är de enskilt största möjligheterna, men det finns även andra stöd för åtgärdsarbete i vatten. Åtgärdssamordnarna behöver även kunskap om hur stöd kan, eller inte kan, kombineras.

Havs- och vattenmyndighetens webbinformation om finansiering av vattenrelaterade åtgärder uppdateras hösten 2019 och kommer att uppdateras regelbundet. Målet med informationen är att visa vilka finansieringsmöjligheter som finns, både via HaV och via andra aktörer.

Fosforförluster i jordbrukslandskapet och små avlopps betydelse i övergödningsarbetet: båda föreläsningarna gavs under inspirationsdagarna hos Levande kust i april.

Specialanpassade kurser för att tillgodose åtgärdssamordnarnas behov kommer att fortsätta erbjudas under resterande 2019 och 2020. Utöver möten och kurser har underlagsmaterial och PM tagits fram för att stödja åtgärdsarbetet. Material som tas fram är exempelvis PM om synoptisk provtagning (i samarbete med SLU), sammanställning av var man hittar underlagsmaterial om sitt område (Vattenmyndigheten i samarbete med SLU) och förslag på uppföljning av aktiviteter inom projekten (Jordbruksverket i samarbete med LRF). Även denna form av underlagsmaterial kommer fortsätta tas fram utifrån åtgärdssamordnarnas behov.

SLU har fått bidrag från Havs- och vattenmyndigheten för att under 2019-2020 utveckla metoder och utföra mätningar för att följa effekter av åtgärder mot övergödning som genomförs inom avrinningsområden i jordbrukslandskapet. Denna kunskap kommer stödja uppföljningen av åtgärdsarbetet i pilotområdena.

Informationen om lokalt åtgärdsarbete på Havs- och vattenmyndighetens webbplats håller på att byggas upp för att samla underlagsmaterial som stödjer lokalt åtgärdsarbete och göra det tillgängligt för fler.

För att möta behoven från åtgärdssamordnarna och utnyttja den digitala utvecklingen genomförs en förstudie om digital samverkansplattform för lärande och erfarenhetsutbyte under 2019. På sikt kan detta vara själva navet i stödfunktionen, se avsnitt Vidareutveckling av stödfunktionen.

Fortsatta arbetsformer

Långsiktig lokal åtgärdssamordning

Genom satsningen på lokala åtgärdssamordnare och stödfunktion för deras arbete initieras en ny arbetsform som stärker det frivilliga åtgärdsarbetet hos markägare och andra verksamhetsutövare. Det kan på sikt bidra till att minska näringsbelastningen och övergödningen av våra vatten. Satsningen har fått mycket uppmärksamhet och fått ett positivt mottagande runt om i landet. Avsaknaden av lokal åtgärdssamordning i avrinningsområden, tillsammans med alltför kortsiktiga satsningar, har av många beskrivits som en felande länk mellan åtgärdsbehov och åtgärdsgenomförande.

För att nå hela vägen från lokal påverkansanalys och de första mötena med intressenter, till genomförda åtgärder och slutligen mätbara effekter i vattenmiljön, krävs målmedvetet och långsiktigt arbete under många år. Detta i sin tur förutsätter långsiktigt säkerställda resurser för att behålla samordnarnas kompetens samt det lokala nätverk och förtroende som byggts upp. Satsningen på lokal åtgärdssamordning behöver därför fortsätta långsiktigt.

Vi ser möjligheter att öka omfattningen av satsningen med ytterligare områden med åtgärdssamordnare. Redan nu kommer fler som vill ta del av stödfunktionen och erfarenhetsutbytet, och de är finansierade genom LOVA-bidragets nya möjlighet till åtgärdssamordning. Vi ser positivt på denna utveckling, och kommer fortsätta stödja och samordna stödfunktionen så att de kan få bra förutsättningar för sitt lokala åtgärdsarbete.

Ett mer omfattande lokalt åtgärdsarbete måste mötas upp med stöd från både regional och nationell nivå. På samma sätt som lokal åtgärdssamordning har behov av långsiktighet, så krävs en långsiktighet även på regional och nationell nivå för stödfunktionen.

Vidareutveckling av stödfunktionen

Den digitala utvecklingen ger möjligheter för att skapa en digital samverkansplattform för lärande och erfarenhetsutbyte som bildar en samlingsplats för stödfunktionen inom *Lokalt engagemang för vatten* (LEVA). Plattformen behöver utvecklas tillsammans med åtgärdssamordnarna för att möta deras behov och ta tillvara den kunskap och erfarenheter som de byggt upp. Den regionala nivån, framförallt

länsstyrelserna, har också stor kunskap som behöver tillvaratas i utvecklingen av arbetet.

Innehållet i stödfunktionen bör baseras på åtgärdsprocessens olika delar (Figur 3). Behov som identifierats tillsammans med åtgärdssamordnarna är:

- basinformation om åtgärdsprocessens delar
- detaljerat material som stödjer lokalt åtgärdsarbete i alla åtgärdsprocessens delar
- länkar till projekt och rapporter
- chattfunktion och frågelåda
- möjlighet att dela arbetsmaterial
- inspelade utbildningar
- möjlighet att genomföra webinarier, både utbildning och frågestund
- nyheter om lokalt åtgärdsarbete
- nyheter om kurser och möten.

Samverkansplattformens digitala bas kommer kompletteras med fysiska utbildningar, möten för erfarenhetsutbyte och studiebesök.

Stödfunktionen behöver på sikt utvecklas till att kunna möta hela det åtgärdsbehov som en åtgärdssamordnare möter i sina avrinningsområden. Ledordet ska vara från källa till hav. Eftersom frivilligt lokalt åtgärdsarbete innebär arbete utifrån det engagemang som finns i avrinningsområdet, behöver stödfunktionen erbjuda stöd inom alla vattenrelaterade miljöproblem, inte bara övergödning. Exempel är vattenhushållning, översvämning, miljögifter, försurning, vandringshinder och hotade arter. Även lantbrukare ser till det totala behovet av åtgärder. Helhetsperspektivet på vattenvårdsarbetet ger även fördelar genom att man kan skapa synergier mellan olika åtgärder, samt att man kan undvika konflikter mellan olika miljöproblems åtgärdsbehov. Arbetet med stödfunktionen genomförs redan nu med beredskap för detta helhetsperspektiv.

Ett helhetsperspektiv innebär också att expertstödet i stödfunktionen behöver utvidgas till att omfatta hela bredden av vattenrelaterade miljöproblem. Med ett framtida ökat helhetsgrepp på satsningen även till andra miljöproblem i vattenmiljön kan åtgärdstakten generellt öka.

En digital samverkansplattform skapar förutsättningar för att bredda stödet kring lokalt åtgärdsarbete till fler än de åtgärdssamordnare som idag finansieras inom satsningen. Lokala, regionala och nationella projekt med lokal åtgärdssamordning kommer även fortsättningsvis att genomföras av

olika aktörer. Genom att vara en samlande punkt för erfarenheter och sprida dem på ett systematiskt sätt, kommer stödfunktionen att kunna erbjuda ett kontinuerligt lärande.

Eftersom det finns många vattenförekomster som inte uppnår god ekologisk status även utanför de avrinningsområden som åtgärdssamordnarna arbetar i finns behov av fler nya verktyg än enbart åtgärdssamordnare. Ett exempel på ett sådant verktyg är en bredare folkbildning kring vatten som grund för att skapa åtgärdsvilja på lokal nivå. Det är viktigt att ta tillvara de olika intressen som finns om vatten, allt ifrån vattnet i egna brunnen till oro för sin badsjö med algbloomning. Inte minst har torka gjort att fler pratar om vatten. Detta kräver utbildningsmaterial och studiecirkel, och det kan finnas samordningsvinster med nätverk inom marin och limnisk pedagogik för lärare.

Arbetsformen som framtida styrmedel

Satsningen på lokal åtgärdssamordning är resultatet av fler års arbete med att uppnå miljö kvalitetsmål och genomföra EU:s vattendirektiv. Det finns ett uppenbart åtgärdsunderskott som skapat ett behov av att prova nya arbetsformer i vatten vården. Flera organisationer har förordat någon form av lokala resurspersoner för att få fler övergödningsåtgärder gjorda. Sverige är det fjärde landet i EU efter Storbritannien, Danmark och Irland, som påbörjar större satsningar på lokal åtgärdssamordning.

De gängse tre styrmedlen för genomförande av åtgärder är:

- juridiska styrmedel (exempelvis miljöbalken och annan lagstiftning)
- ekonomiska styrmedel (exempelvis landsbygdsprogrammet och LOVA-bidrag)
- informativa styrmedel (exempelvis rådgivning och utbildning inom Greppa Näringen).

Kunskapen om funktionen och räckvidden hos var och en av dessa styrmedel är god. Med begreppet arbetsform inom LEVA menar vi att olika styrmedel behöver kombineras på ett sätt som inte gjorts i större omfattning tidigare. Ett exempel på svagheten i ett enskilt styrmedel är att lantbrukarna upplever administrationen som för betungande, och därför söks inte vissa miljöersättningar och miljöinvesteringar för övergödning i Landsbygdsprogrammet (LPB). Då kan en åtgärdssamordnare stödja och underlätta.

I arbetsformen ingår även att anlägga rätt åtgärd på rätt plats. Det görs visserligen redan inom Greppa Näringen, men då riktat till en lantbrukare i taget. Nu är uppdraget att göra det inom ett avrinningsområde. I Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram (Vattenmyndigheterna 2019) finns

förslag på lokala åtgärder, men tydligt ansvar för att förmedla åtgärdsbehovet är inte tydligt.

Av de 3 000 våtmarker som hittills gjorts inom LBP har alla delvis bekostats av lantbrukaren. Det visar på att flera styrmedel är inblandade i genomförandet, inte bara de ekonomiska. Åtgärdsviljan måste finnas hos den enskilda markägaren. Och med åtgärdsvilja ökar antalet åtgärder och även placeringen av åtgärden på rätt plats. Lokala vattenvårdsplaner är ett sätt att visa på åtgärdsbehovet och var man i samverkan planerar åtgärder.

Det pågående regeringsuppdraget Pilotområden mot övergödning som redovisas i december 2020 kommer tillföra ännu mer kunskap om incitament och vad som krävs för att åtgärder ska komma till stånd. Den kunskapen kommer ytterligare utveckla arbetsformen.

Den nya arbetsformen innebär:

- att arbeta långsiktigt inom ett och samma avrinningsområde
- att kombinera befintliga styrmedel för att underlätta genomförande av åtgärder
- att ha en kontinuitet i den lokala samordningen som etablerar relationer och skapar tillit
- att rätt åtgärd på rätt plats planeras för avrinningsområdet
- att lokala vattenvårdsplaner tas fram med hjälp av lokal dialog
- att åtgärdssamordnare kan ta hänsyn till alla aktörer och intressenter inom ett avrinningsområde när åtgärder föreslås, till exempel jordbruk, enskilda avlopp, hästanläggningar och kommunernas dagvattenhantering och avloppsreningsverk
- att åtgärdssamordnare kan bistå markägare med ansökningsförfarandet för att söka olika stödformer och initiera samverkan mellan grannar och olika verksamheter
- att åtgärdssamordnare kan arbeta uppsökande för att nå fler verksamhetsutövare än de som brukar komma på möten och träffar, samt
- att åtgärdssamordnare påbörjar ett systematiskt insamlande av statistik om genomförda åtgärder och insamlande av kunskap om hinder och incitament.

Utvecklingsformer och kvarstående frågetecken

För att få det påbörjade nya arbetssättet med LEVA att fungera bättre och få större betydelse behöver LEVA kopplas samman med vattenråden. De kan inte fungera var för sig i de avrinningsområden där det finns en åtgärdssamordnare.

Vi vill också uppmärksamma en oro som finns på lokal nivå, bland annat genom en inkommen skrivelse till projektgruppen och styrgruppen. Man oroar sig för att om lokalt åtgärdsarbete kommer att öka kraftigt på grund av satsningen så kommer de statliga medlen för övergödningsåtgärder inte

räcka till. Och man oroar sig för att det i sin tur riskerar minska förtroendet för satsningen. Vi vill uppmärksamma denna oro, och betona att ökade satsningar på lokal åtgärdssamordning och stödfunktion måste samordnas med ökade satsningar på åtgärdsmedel.

Referenser

Naturvårdsverket 2019. Miljömålen. Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2019. Rapport 6880.

Vattenmyndigheterna 2019. Vattenmyndigheternas webbplats www.vattenmyndigheterna.se med förvaltningsplaner inklusive åtgärdsprogram för de fem vattendistrikten.

Bilagor

Bilaga 1. Sammanställning av pilotområdets synpunkter.

Bilaga 1. Sammanställning av pilotområdets synpunkter.

De 20 pilotområdena har givits möjlighet att svara på följande tre frågor, och en majoritet har lämnat synpunkter. Synpunkterna står i den ordning de inkom. För en karta se Figur 2 i redovisningen.

Fråga 1. Vad betyder satsningen på lokal åtgärdssamordning för ert område?

Fråga 2. Vad behövs från den nationella stödfunktionen för att stödja lokalt åtgärdsarbete?

Fråga 3. Möjlighet för övriga synpunkter.

Fråga 1. Vad betyder satsningen på lokal åtgärdssamordning för ert område?

Pilotområde Vikbolandet, norra delarna av Söderköpingsåns avrinningsområde, samt slättbygden söder om Roxen.

I nuläget betyder det främst att ta in önskemål och intresseanmälningar från markägare som är intresserade av att göra åtgärder på sin mark för att motverka läckage av näringsämnen inom de fyra geografiska pilotområden som vi valt ut. Det handlar mest om att anlägga våtmarker men även kalkfilterdiken och strukturstyrning. Mycket har gjorts i länet tack vare lokala eldsjälar och exempelvis Greppa Näringen. Men denna satsning gör att vi kan nå ut till personer som inte själva orkar ta steget att påbörja ett projekt själv.

Vi har fått in en hel del anmälningar och har i nuläget lite svårt att hinna med att hantera alla. Vi har varit ute och träffat många markägare med bra idéer men vi får prioritera de "bästa" och lägga de mindre bra till en kö som vi får beta av successivt. För stunden är vi lite drygt en heltidstjänst som arbetar med detta men fler är på väg att rekryteras. Så när de är på plats och har blivit lite varma i kläderna kan vi kanske öka tempot på arbetet. Men vi vill framhålla att det krävs långsiktighet i denna typ av satsningar innan arbetssätt och rena administrativa bitar har satt sig och man kan komma igång med det mer praktiska arbetet.

Pilotområde Löftaån, Hovmannaån och Torpaån

För oss innebär projektet att vi får tid och möjlighet att komma ut och träffa lantbrukare och andra aktörer och intressenter längs vattendragen, och lyssna på deras tankar och erfarenheter när det gäller vattnet. Vi kan därmed lättare identifiera vilka åtgärder de kan tänka sig, och även fånga upp vilka hinder som finns mot att genomföra önskvärda åtgärder. Det ger även möjlighet att fånga upp "nya" tankar hos aktörerna, åtgärder som kan vara till stort gagn för vattnet som vi inte själva tänkt på tidigare.

Pilotområde Blackstaåns avrinningsområde

Satsningen betyder, i vårt område, bland annat att någon utanför kommun och länsstyrelse kan agera olja i maskineriet för att koppla ihop lantbrukare med rådgivare, rätt handläggare och eventuellt underlätta för lantbrukare som funderat länge på att söka stöd, att komma till skott.

Den betyder ny energi in i vatten/övergödningsfrågan i området genom att åtgärdssamordnaren intervjuar, ringer runt och samlar olika parter för att uppdatera sig på senaste nytt, och olika parter (kommun, länsstyrelse, handläggning mm) samlar sig för att stödja åtgärdssamordnarfunktionen. De ser möjlighet att nå ut med information och kan exempelvis använda åtgärdssamordnaren som språkrör för att nå ut med aktuell information, tex planeras en minskning av procentuellt stöd för fosfordammar och strukturstyrning inom LOVA för nästkommande period. Den informationen kan åtgärdssamordnaren föra med sig ut i samtal med lantbrukare som planerar att söka medel. Hur mycket medel som finns kvar att söka, nya satsningar som LRF:s satsning på markavvattningsstudiecirklar har tex fått chansen att nå ut via åtgärdssamordnaren.

Åtgärdssamordnaren har hittills gått igenom de kontaktuppgifter som funnits till upphandlade Greppa-konsulter på Greppa.nu (för vårt län) och det visade sig att flertalet telefonnummer hade ändrats sedan sidan senast uppdaterades. Bara att åtgärdssamordnaren kunnat påtala och lyfta detta har varit en viktig insats, samt att göra Greppa-konsulterna medvetna om HaVs nya satsning. Åtgärdssamordnaren kan dessutom komma med nya idéer som inte prövats tidigare.

Pilotområde i Sagån

Att vi äntligen kan komma igång med åtgärder. Idéer har funnits, men ingen som kunnat dra i det.

Pilotområde kustnära mindre avrinningsområden i Halland och nordvästra Skåne

Åtgärder inom kustnära mindre avrinningsområden kan realiseras genom att engagera markägare och guida dem genom hela processen, från idé, över projekteringen, byråkrati och administrativa delar, till projekteringen och utförandet. I vårt projekts olika delområden leder satsningen förhoppningsvis till ökat intresse och engagemang från markägare kring vattenfrågor samt stärkta kontakter mellan olika lokala aktörer (markägare-myndigheter-rådgivare-närliggande vattenråd).

Pilotområde kustnära mindre avrinningsområden i Halland och nordvästra Skåne

Åtgärder inom kustnära mindre avrinningsområden kan realiseras genom att engagera markägare och guida dem genom hela processen, från idé, över projekteringen, byråkrati och administrativa delar, till projekteringen och utförandet. I vårt projekts olika delområden leder satsningen förhoppningsvis till ökat intresse och engagemang från markägare kring vattenfrågor samt stärkta kontakter mellan olika lokala aktörer (markägare-myndigheter-rådgivare-närliggande vattenråd).

Pilotområde Sydvästra Skånes Vattenråd

I vårt område där ett långsiktigt, systematiskt och hållbart vattenåtgärdsarbete är en relativ ny satsning från kommunernas sida (kommunerna bestämde sig först 2017 att satsa på detta arbete) är HaV's satsning på lokal åtgärdssamordning en avgörande möjlighet för oss att skynda på arbetet. Vårt område ligger långt efter i detta arbete. Det blir ännu tydligare nu när vi startat upp denna lokala satsning på åtgärdssamordning hur viktigt det är med dialogmöten om vatten för att få igång åtgärderna. Dialogmöten tar lite tid men den korta tid av erfarenhet som vi har av dessa är att det i längden är en mycket effektiv metod att arbeta med vattenåtgärder. Markägare/brukare är lättare att få med i förutsättningslösa diskussioner med kartor och där de får berätta om sin kunskap och erfarenhet.

Pilotområde Lillån, Dalbergsåns nedre del

I Dalsland finns flera områden med övergödningsproblem. Det är värdefullt och intressant att få möjlighet att pröva att arbeta med fördjupning inom ett begränsat område, där direkta kontakter och besök hos flertalet markägare/jordbrukare kan genomföras och åtgärdsförslag tas fram som upplevs som positiva av alla inblandade. Viktigt också att analysera vilka incitament och styrmedel som behövs. Vi upplever att projektet och arbetssättet skapar ett intresse och engagemang för dessa frågor hos flera lokala aktörer (exempelvis lantbrukare, politiker, vattenråd och andra organisationer). Vi tror också att arbetet i pilotområdet kan utveckla samverkan mellan nationella, regionala (länsstyrelsen) och lokala aktörer.

Satsningen ger möjligheten att bygga upp ett fungerande arbetssätt som är anpassat för lokala förhållanden, med möjlighet till tätare samverkan med markägare och lantbrukare i Dalsland. Arbetstid i fält som resursperson för att strategiskt titta på möjliga åtgärder och samverkan mellan olika aktörer i landskapet är en mycket viktig faktor för att få till en hållbar markanvändning och för att rätt åtgärd ska hamna på rätt plats. Kommunen har ingen möjlighet att som ensam aktör nå målen om god status i vattendragen. Samverkan innebär inte bara en möjlighet till att åtgärder ska komma till stånd utan också en tätare kontakt mellan alla aktörer som kan påverka och påverkas av

markanvändningen. Det är värdefullt att någon kan jobba med ett helhetsperspektiv i avrinningsområdet med markägaren i centrum, vilket med sannolikhet kommer leda till "win-win" för all inblandade parter.

Satsningen på lokal åtgärdssamordning är också viktig i vårt område då den stärker lantbrukarnas gemensamma identitet och trovärdighet. Lantbrukarna i vårt område är mycket drivna, engagerade och inspirerande företagare som både vill producera livsmedel samt bidra med åtgärder som leder till bättre vattenkvalitet. Det är därför viktigt att både få till åtgärder för vattendragen och för lantbrukarna i området. Den frivilliga satsningen är ett tydligt tecken på att vi har förtroende till våra lantbrukare och att vi tillsammans har en möjlighet att påverka miljöarbetet i rätt riktning. Hittills så har vi flertalet engagerade lantbrukare i vårt område som är intresserade av att delta i pilotprojektet.

Vi på Dalboslätten har fått en väldigt bra start på vårt pilotprojekt. Ett väletablerat kontaktnät med engagerade och driftiga markägare/lantbrukare i trakten är mycket viktigt för kommunen även ur andra aspekter än vattenkvaliteten. En förstärkt kontaktyta innebär att man lättare kan prata om andra gemensamma beröringspunkter såsom upphandling av livsmedel, klimatanpassning, utbildnings-insatser, fossilfria bränslen, rekreationsområden m.m. där markägarna i kommunen är mycket viktiga aktörer.

Pilotområde Vombsjöns tillrinningsområde

- Vi får möjlighet att dela med oss av den långvariga erfarenhet av lokalt vattenvårdsarbete mot övergödning som finns inom Kävlingeåns avrinningsområde
- Att det finns en tydlig kanal till olika myndigheter för att fånga upp de hinder och förbättringsåtgärder som vi erfar i det konkreta genomförandet av lokala vattenvårdsåtgärder. Detta omfattar såväl juridiska, organisatoriska, ekonomiska som tekniska frågor som berör denna verksamhet.
- Vi får ta del av andra åtgärdssamordnares erfarenheter som kan ge idéer till nya lösningar, arbetssätt för vårt avrinningsområde.

Pilotområde Saxån-Braåns

Utan medel för lokal åtgärdssamordning skulle det inte funnits möjlighet att bedriva åtgärdsarbete i Saxån-Braåns avrinningsområde. Tack vare projektet skapas det överblick och kvalificerat underlag för vårt område. Genom samordningen finns det kraft för uppsökande verksamhet, kunskapsspridning och praktiskt genomförande. I ett jordbrukslandskap är tillgången till mark a och o för att åstadkomma åtgärder och för det krävs intresserade markägare. Genom att kunna sprida kunskap målgruppsanpassat och kontinuerligt under en längre tid skapas bättre möjligheter för att lyckas åstadkomma åtgärder tillsammans med privata markägare och aktörer. Ett sådant arbetssätt hade varken kommunerna eller andra organisationer i avrinningsområdet kunnat åstadkomma utan de medel som tillförts pilotområdena. Satsningen lyfter också nya ideella krafter och främjar ett framgångsrikt samarbete.

Pilotområde Falkenbergs, Varbergs, Halmstads kommuner

En möjlighet att väcka nytt engagemang för vattenfrågor i området. Satsningen kommer öka samverkan mellan olika aktörer och samordnarna ska stimulera att fler åtgärder inom jordbrukssektorn görs för att minska övergödningen. Synliggöra hur lantbrukaren kan öka lönsamheten och bidra till lantbrukets miljö- och hållbarhetsprofil genom att göra åtgärder för att hålla näringen kvar i åkermarken.

Greppa Näringen har hållit på länge i Halland och det upplevs bland rådgivarna att det behövs ny energi till Greppa, det går lite på tomgång. I och med åtgärdssamordnarnas fria roll så borde vi kunna fungera som en injektion för fler att använda sig av verktygen i Greppa.

Pilotområde Stavbofjärden med tillrinningsområden

Åtgärdssamordnaren kommer att ha både överblick över vad som gjorts och pågår i området såväl som detaljkunskaper om själva området i form av vattenkemi, markägare, avvattnings etc. Samordnaren blir också en länk mellan myndigheter och människorna i området som kan guida och kanalisera det engagemang som redan finns. Intresset för att arbeta med vattenkvaliteten ökar också allteftersom information om att det finns någon som arbetar lokalt med detta sprids både i media och mellan människor i området.

Pilotområde Nyköpingsåarna

Projektet lokal åtgärdssamordnare betyder för oss att vi kan växla upp vårt underifrånarbete ("bottom up arbete") med personal som vi inte kunnat finansiera av egen kraft. Vår övertygelse är att det lokala perspektivet är förutsättningen för att ett projekt ska bli lyckat och kunna leva vidare och utvecklas. I vårt område är det väldigt tydligt att våra lokala vattengrupper behöver stöd för att komma vidare från att diskutera åtgärder till att genomföra dem, och där kommer vi in, med vår tid, expertis och kontaktytor.

Projektet är även fortsättningen på Länsstyrelsens tidigare arbete med vattendragsgrupper, dvs gruppträffar med lantbrukare som fått grupprådgivning om hur man kan göra i sitt brukande för att minska växtnäringsläckage, samt rådgivning om vilka miljöinvesteringar som kan göras för att förbättra vattenkvaliteten. Många lantbrukare är intresserade och vill göra åtgärder som är bra för miljön men upplever ofta att administrationen tar för mycket tid i anspråk och att det är svårt, vilket gör att åtgärder kanske aldrig blir av. Den lokala åtgärdssamordnaren underlättar för den enskilde lantbrukaren bland annat i kontakten med Länsstyrelsen, Mark- och miljödomstolen, konsulter, entreprenörer och andra rådgivare. Den lokala åtgärdssamordnaren kan även samordna markägares och lantbrukares gemensamma ansökningar t ex LOVA-stöd vilket leder till fler och prioriterade ansökningar. Den lokala åtgärdssamordnaren finns också tillgänglig för andra intresserade markägare och lantbrukare som inte har deltagit i vattendragsgrupp. Den lokala åtgärdssamordnaren med rätt kunskaper kan också bidra med ett gott arbetsunderlag för Länsstyrelsen att handlägga, vilket leder till snabbare processer.

Pilotområde Tidån

Att markägare (äntligen) kan få den hjälp de behöver för att hitta resurser för åtgärder. Att markägare får en tydlig bild över vad vi som markägare kan göra för sitt vattendrag och att det faktiskt har betydelse vad man gör. Möjlighet för en målinriktad och tydlig dialog och samarbete. Att informationen sprids i lokalsamhället. Det betyder att Tidån kan bli renare och att vi får till stånd åtgärder som bromsar vattnets väg genom landskapet. Mer grundvattenbildning o minskad övergödning, större möjligheter att använda vattnet som resurs!

Pilotområde Västerviks kommun

Satsningen innebär att Västerviks kommun kan fortsätta att hålla en hög takt i åtgärdsarbetet med målsättningen att ha god status i våra vatten och Östersjön samt att klimatanpassa mark- och vattenanvändningen. Satsningen innebär också att vi kan växla upp och finansiera ett arbetssätt som vi haft i flera år. Vi har sedan tidigare en organisation med åtgärdssamordning via en tjänst riktad mot att stötta åtgärder inom lantbruket och en VA-rådgivning riktad mot fritidsområden och tätbebyggda områden som saknar allmänt VA. Verksamheten är i huvudsak finansierad via tillfälliga projekt.

Pilotområde Tavelån och Tavlefjärden

Den här satsningen innebär att vi kan få igång ett mer aktivt arbete kring övergödning, innan hade vi inte resurser att jobba lika aktivt med övergödningssproblematiken.

Genom att det är flera pilotområden som är med i projektet är det möjligt att dela med sig av sina erfarenheter och stödja varandra i arbetet.

Pilotområde Enköpingsån och Örsundaån

Projektet möjliggör utvecklingen av ett långsiktigt arbetssätt. Där Enköpings kommun tillsammans med berörda intressenter inom de båda avrinningsområdena etablerar en ny form av samverkan som ligger till grund för att minska belastningen på vattenmiljöerna samtidigt som man främjar en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion.

Projektet kommer att leda till en kunskapsökning av de lokala vattenmiljöerna i de båda avrinningsområdena. Skapa ett engagemang och medvetenhet om vattenmiljöerna lokalt. Utveckla en gemensam målbild där den lokala kunskapen och engagemanget är styrande.

Vårt mål är att samtliga aktörer kan identifiera sin egen nytta med god vattenkvalitet för att på så vis hitta motivation till ett arbete mot ett gemensamt mål.

Pilotområde Norrtälje, Vallentuna och Österåkers kommuner

Inom ramen för satsningen på att stödja lokalt åtgärdsarbete medför beviljade projektmedel att *kapaciteten* att arbeta för åtgärdssamordning förbättras inom pilotområdet. Norrtälje Naturcentrum (NNC) som har tilldelats medel är en stiftelse som har möjlighet att arbeta med *riktat vattenvårdsarbete i samverkan* med berörda kommuner, organisationer, markägare, lantbrukare, skogsägare m. fl.

NNC har en unik möjlighet att ta *en oberoende position i åtgärdsarbetet* och aktivt arbeta för att skapa ledarskap, intresse, engagemang, medvetenhet om de insatser som behöver genomföras för att nå målet om ingen övergödning. Den koordinerande och oberoende rollen i åtgärdsarbetet innebär också att NNC kan bidra till att *etablera lokala kunskapsplattformar* som bygger kunskap och lärande mellan olika intressentperspektiv och på så sätt bidra till ökad tillit mellan olika aktörer och minska konflikter mellan olika intressen.

NNC:s projekt och funktion i åtgärdssamordningen har endast pågått i ca 3 månader. Hittills så har projektet fokuserat på att möta lokala intressenter, t.ex. kommuner och lantbrukare. Arbetet med att initiera lokala nätverk, s.k. lokala kunskapsplattformar, pågår i syfte att formalisera en samverkan i avrinningsområdet. NNC arbetar med att utveckla arbetsmodeller och metoder för att skapa en reflektion kring vilken kunskap som krävs för att skapa både affärsutveckling och samhällsutveckling i arbetet med att implementera kostnadseffektiva åtgärder inom jordbruket (på fält, gårds och avrinningsområdesnivå). Syftet med arbetssättet är att identifiera nya arbetsformer och synsätt, samt identifiera incitament för åtgärder och underlätta dialogen och tilliten i samverkan mellan olika aktörer.

Pilotområde Finjasjön

En möjlighet att samordna kompetensen kring Finjasjön och att bredda kontaktnätet inom vattenfrågor/åtgärdsarbete, vilket underlättar arbetet med att komma igång med åtgärder.

Fråga 2. Vad behövs från den nationella stödfunktionen för att stödja lokalt åtgärdsarbete?

Pilotområde Vikbolandet, norra delarna av Söderköpingsåns avrinningsområde, samt slättbygden söder om Roxen.

Det kanske skulle vara bra med något Skype-möte då och då som man kan "träffas" och ni redogör lite för läget ur ert övergripande perspektiv och andra får chans att diskutera och ställa frågor. Vore också kul att höra något eller några pilotområden berätta om sitt arbete. Lagom intervall för detta skulle kunna vara varannan månad.

Pilotområde Löftaån, Hovmannaån och Torpaån

Den nationella stödfunktionen kan hjälpa oss att få en bättre insikt i hur ansökningsförfarandet för olika stöd ser ut, så att vi lättare kan stötta markägare och brukare, när de kommit så långt i planeringen att det blir aktuellt att söka olika stöd för konkreta åtgärder i landskapet.

Pilotområde Blackstaåns avrinningsområde

Det som görs nu är bra.

Skype-träffar och Skype-utbildningar i olika relevanta frågor. Studieresa lunch till lunch, så att det, utöver föreläsningar och studiebesök, finns mycket tid för nätverkande mellan åtgärdssamordnarna. VISS genomgång och genomgång om status kring stöd & finansiering är också mkt välkommet.

Efterfrågas:1) Kurs i juridik kring markavvattnings- och dikesföretag 2) Resurs i form av professionellt bollplank kring processledning, förändring genom medskapande, Art of hosting. (Tips: David Ershammar).

Pilotområde i Sagån

Långsiktighet. Stöd för att projektet breddas till att gälla all vattenkvalitet. Det får inte bli som med tidigare satsningar här och var att man gör åtgärder för att gynna ett värde som i ett senare projekt tas bort för att man missade andra aspekter t.ex. fosfordammar på fel ställen osv.

Pilotområde kustnära mindre avrinningsområden i Halland och nordvästra Skåne

1. Vi skulle behöva georefererade kartverktyg som kan användas i QGIS. Lyr-filer som oftast kan laddas ner från nätet måste först transformeras i ArcMap, programvara som inte är tillgänglig för oss. Detta för att bättre projektera åtgärder, beräkna ytor m.m., samt att skapa fina kartor.

- Terrängkarta
- Höjdmodell
- Fastighetskartan
- Påverkansanalys
- Forsforkartan (PLC 6.5)
- Markanvändning
- Jordbruksblock

(Se sammanfattning av uppstartsmötet i Göteborg).

2. Information om statligt bidrag, så som LONA, LOVA och Landsbygdsprogram. Kommer LONA att återintroduceras? När? Hur? Vad händer med Landsbygdsprogrammet efter 2023? Hur kommer Länsstyrelserna att använda bidrag som de har fått i april för att motverka övergödning? Vi ser fram emot Skype-mötet om finansiering.

3. Information om hållbarhetsstöd för vattengrupper och samarbete av lantbrukare för att ta hand om anlagda åtgärder i framtiden, dvs pengar att driva vattengrupper, samarbete, plattformar för informationsutbyte mm.

Pilotområde Sydvästra Skånes Vattenråd

- Det vore bra med några upphandlade duktiga, engagerande föreläsare som man kan få "använda" i markägardialoger.
- Juriststöd som kan hjälpa till vid t.ex. omprövning av dikesföretag, eller vid ansökan om vattendom.
- Fortsatt fokus på utbildningstillfällen, gärna med fokus på lokalisering av åtgärder.
- Hjälp med att sätta upp tydliga mål.
- Inspiration med lyckade exempel

Pilotområde Lillån, Dalbergsåns nedre del

Det finns behov av att HaV eller Länsstyrelsen tar fram relevant underlagsmaterial såsom GIS-kartor, analyser av naturgivna förutsättningar, markanvändning, vattenhushållning, markavvattning, dikningar etc. Länsstyrelsen Västra Götaland har nyligen meddelat att de skulle kunna ta fram sådant material, men att de inte hinner eller får eller har i uppdrag att göra detta. Detta är en organisatorisk flaskhals som HaV och/eller LST behöver lösa. Det finns även behov av kompletterande miljöövervakningsinsatser inom ramen för pilotprojektet, då det ordinarie recipient-kontrollprogrammet för Dalbergså/Holmsån endast har en provpunkt i vårt pilotområde. En gemensam provtagningsmetodik vore intressant att diskutera för alla pilotområdena. Såväl vattenkemiska prover som biologiska prover (tex kiselalger) bör övervägas.

Det vore positivt om den nationella stödfunktionen kunde ha rollen att ajourhålla goda exempel på t.ex. effektiva åtgärder, bidragsvägar etc. Stödfunktionen behöver hjälpa till att lyfta upp betydelsen av de pågående projekten. Vara ett stöd för åtgärdssamordnarna med bland annat kommunikationsplaner och ge förslag på arbetssätt m.m. Samt arbeta för att det parallellt med projekten finns bidrag att söka för åtgärder.

Stöttning kan också behövas i form av deltagande vid något möte för att understryka för markägare att det här är en gemensam satsning av flera aktörer och att underifrånperspektivet är oerhört viktigt. Hjälpa till att stärka "varumärket" och betydelsen av pilotprojekten. Stödfunktionen behöver hjälpa till att hålla information t.ex. för politiker i de kommuner där projekten pågår för att de ska få en bättre förståelse för skalan och betydelsen av att vara ett pilotprojekt.

Sist men inte minst behöver satsningen bli permanent. På två år kommer man inte till åtgärder. Förhoppningsvis har man under två år fått en hyfsad bild av läget, hunnit bygga upp ett bra kontaktnät och fått ett förtroende av markägare att spåna på lösningar på deras mark. Försvinner man sedan efter två år har man snabbt förlorat det etablerade förtroendet.

Pilotområde Vombsjöns tillrinningsområde

Vi tycker det är viktigt att stödfunktionen identifierar och tydliggör vilka olika typer av resurser (utbildning/yrkeserfarenheter) som krävs för olika arbetsmoment så att detta blir tydligt för åtgärdssamordnarna. Exempelvis:

- Att lokalt identifiera lämpliga tekniska konsulter för projektering och lokala entreprenörer, för utförande av arbete, och ge även dem fortbildning i anläggning av vattenvårdsåtgärder. Detta kan annars komma att bli ett resurs- och kunskapsproblem vid genomförandet av åtgärder.
- Att förmedla praktisk handledning för vad som krävs för att upprätta och driva en genomförarorganisation t.ex. inom ramen för ett vattenråd.

Pilotområde Saxån-Braån

Den nationella stödfunktionen är väldigt viktig, inte minst nu i uppstartsskedet. För att få kraft i samordningen på lokal nivå har det varit avgörande att ha stödet från nationell nivå. Den första stora nyttan med stödfunktionen har varit att skaffa de viktiga kontaktytor som behövs till berörda myndigheter och till andra pilotområden. Den samlade kunskapen som finns i de olika pilotområden tillsammans med de stödjande myndigheterna är ovärderlig och ger en trygghet i det arbete som sedan utförs på lokal nivå. Genom de kontaktytor som skapas kan också arbetet fortlöpa snabbare eftersom det blir enklare att hämta hem kunskap som saknas på det lokala planet. Det är därför av stor vikt att den nationella stödfunktionen fortgår och kan fånga upp sådana frågor och erfarenheter som är viktiga för flera pilotområden för att på så vis effektivisera arbetet och slippa göra om samma misstag.

Pilotområde Falkenbergs, Varbergs, Halmstads kommuner

- En digital plattform för erfarenhetsutbyte och kunskapsunderlag, samt organisatör för fysiska träffar med fokus erfarenhetsutbyte.
- Den digitala plattformen behövs även för att nya framtida åtgärdssamordnare lätt ska kunna läsa in sig på tidigare erfarenheter och påvisade effektiva arbetssätt.
- Erbjudande av utbildningar, både via skype/webbinarier, fysiska träffar och inspelade föreläsningar.

Pilotområde Stavbofjärden med tillrinningsområden

Det behövs en plattform för kommunikation och informationsutbyte mellan pilotområden.

Det finns massor av data och information om forskning och åtgärder i och kring vatten för att förbättra retention av närsalter mm på nätet. En site med länkar och information vad som finns var skulle underlätta när man börjar leta uppgifter för sina projekt.

Pilotområde Nyköpingsåarna

En plattform för samordning och spridning av information och goda exempel kring lokala åtgärdssamordnare där även vattenråd bör ingå!

Vi lokala åtgärdssamordnare som inte är anställda av varken kommun eller Länsstyrelse behöver ha snabb och smidig tillgång till geografisk kartinfo. Exempel på önskvärda arbetsverktyg är Länsstyrelsens interna WebbGIS, där viktig samlad information finns om bland annat naturskydd, fastighetsgränser, topografiska kartor, avrinningsområden, geologiska kartor och ekonomiska kartor finns.

Ett annat viktigt verktyg är att få "tittbehörighet" i Jordbruksverkets Multikuben som bland annat visar jordbruksblock och skiften samt vilka grödor som har sökts och odlats på markerna bakåt i tiden. Denna information är viktig att skaffa sig en bild av företagets produktionsinriktning, växtföljder och markanvändning. Multikuben kan också snabbt ge uppgifter om vem som tar jordbrukarstöd på marken och sparar mycket tidskrävande arbete att söka fatt på rätt person kopplad till rätt åkermark.

Länsstyrelserna behöver tydligare information om vad som förväntas av dem i deras arbete att stötta åtgärdssamordnaren.

Pilotområde Tidån

En längre tidsperiod, förståelse för att det här arbetet tar tid. Lst har en viktig roll i att ta fram beslutsunderlag (GIS skikt) och ansvarig kontaktperson (som kan ta kontakt med övriga involverade

på Lst), där vi tyvärr ser att vår länsstyrelse tar längre tid på sig och är krångligare att arbeta med vid en jämförelse mot andra Lst.

Pilotområde Västerviks kommun

Den nationella stödfunktionen bör administrera ett nätverk för samordnarna. Fysiska möten och webbmöten där man utbyter erfarenheter är nödvändigt. De första mötena i Göteborg och Värmdö hade ett bra upplägg. Det är viktigt med ett nära samarbete med Greppa näringen. Ekonomiskt stöd är en viktig del. Finansiering har länge funnits för klimatrådgivning och kan byggas upp på samma sätt för Åtgärds/vattensamordnarna. En statlig delfinansiering under längre tidsperiod är en förutsättning för ett långsiktigt och målinriktat arbete.

Pilotområde Tavelån och Tavlejärden

Stödfunktionen är viktig för att hjälpa till att både ta fram och samla in befintligt material runt åtgärdssamordning. Genom detta arbete kan en verktygslåda tas fram så att detta arbetssätt kan användas av flera. Många kommuner har inte resurser att ta fram allt material som behövs för att jobba med den här typen av frågor, stödfunktionen kan vara den resursen. Det kan gälla allt från att ta fram kartmaterial till att tillhandahålla avtal för skötsel av fosfordammar.

Pilotområde Norrtälje, Vallentuna och Österåkers kommuner

Bidra till erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling nationellt.

Regelbunden individuell uppföljning med projekten. I denna uppföljning kommer HaV rimligtvis att kunna få många bra och konkreta tips på hur man kan jobba. Något som sedan kan spridas. Kanske en "kokbok för vattenrådgivare?"

Lokalt stöd i samband med mässor (t ex Brunnby, Borgeby m fl). T ex informationsbroschyr, roll-ups, affischer och likande informationsmaterial.

Pilotområde Finjasjön

Goda exempel och en sammanställd lista på kontaktpersoner "expertlista" som är villiga att bolla åtgärdsfrågor. Förslag på var åtgärdssamordnare/verksamhetsutövare kan söka pengar för att utföra åtgärder.

Fråga 3. Möjlighet för övriga synpunkter

Pilotområde Vikbolandet, norra delarna av Söderköpingsåns avrinningsområde, samt slättbygden söder om Roxen

Långsiktighet är A och O! Miljöproblemen med övergödning, klimatproblem och annat kommer finnas med oss under lång tid och det måste finnas långsiktig finansiering för att arbeta med dessa frågor. Det fungerar inte att pengar kommer och går med extremt kort varsel. Inte bara blir det en ohållbar arbetssituation för de som ska göra jobbet, det blir även oändlig mycket tid som läggs helt i onödan om det inte resulterar i faktisk nytta för miljön. Med lång sikt pratar vi här minst 10 år, gärna längre. Att pengarna fluktuerar med mandatperioder eller politisk turbulens är rent förödande för naturvård och miljöarbete. Detta vore bra om ni kunde lyfte uppåt mot regeringen.

Pilotområde Blackstaåns avrinningsområde

Det är möjligt att det är en fördel om åtgärdssamordnaren är en "ny person i området" då den därmed inte är belastad med inblandning i tidigare låsta lägen mellan myndighet och lantbrukargrupp. Dessutom har vi funderat på om det är särskilt fördelaktigt för åtgärdssamordnarfunktionen att inte vara anställd på kommun (då lantbrukarna i vårt pilotområde har historiskt dåliga erfarenheter av kommunens bemötande) likaså att man som anställd på ett Vattenvårdsförbund/vattenråd, som dessutom inte sitter i samma lokaler som kommunen, har lättare att fokusera på sin uppgift och inte bli indragen i olika myndighetsspecifika samtal/värderingar.

Pilotområde i Sagån

Bredda projektet!

Pilotområde kustnära mindre avrinningsområden i Halland och nordvästra Skåne

Att det finns medel till faktiska åtgärder är grundläggande för att engagera markägaren, och information om säkerheten och kvantitet av bidrag är mycket viktig inför projekteringar och markägarkontakter. Om vi lägger ner egen tid och projektresurser samt tar markägares engagemang i anspråk för att i slutändan tvingas meddela att det inte finns medel för att genomföra åtgärderna, har vi effektivt saboterat markägarintresset för lång tid framöver i dessa områden. Då kommer projektet att istället för att ge betydande positiva effekter på övergödning, skada nuvarande och kommande miljöarbete för lång tid framåt.

Det är mycket viktigt att HaV och andra myndigheter inser detta.

Pilotområde Lillån, Dalbergsåns nedre del

Projektets tidsbegränsning innebär en stor osäkerhet om långsiktigheten. Det vore mycket önskvärt om HaV under hösten 2019 kan ge en tydlig signal om avsikten är att förlänga projektet. Lämpligt vore en förlängning, åtminstone 2021–2023. Den nuvarande tidsbegränsningen (t.o.m. 2020) ger exempelvis sannolikt begränsade möjligheter att se konkreta effekter avseende t.ex. vattenkvalitet. Helst ser vi att satsningen blir permanent för att åtgärder ska komma till stånd och för att behålla förtroende hos markägarna.

Skapa genvägar till medel för åtgärder och minska handläggningstiderna. Arbetstid för katalysator i fält är mycket viktigt. Skapa fler sådana resurspersoner för hela landskapet. Vår åtgärdssamordnare Madeleine Andersson som är ute i fält och träffar våra lantbrukare ser hur positiva och intresserade de är av att vara med i projektet, vi tror starkt på det här projektet. Därför anser vi att det är av största vikt att projektet blir förlängt! Uthållighet är mycket viktigt för framgång!

I Dalsland påbörjas nu ett liknande åtgärdssamordningsprojekt, med LOVA-medel, i övre delen av Örekilsälven. Det vore positivt om även Örekilsälvsprojektet på något sätt kan vara med som pilotprojekt, kopplat till den nationella stödfunktionen.

Pilotområde Vombsjöns tillrinningsområde

Ett lyckat lokalt vattenvårdsarbete vilar oftast på ett långsiktigt uppbyggt förtroende mellan olika parter i en organisation. Helt enkelt en stabil verksamhet. Förutom de åtgärder som kommer till via krav i miljöbalken (t.ex. enskilda avlopp, reningsverk, andra punktkällor) bygger åtgärder för att minska de diffusa utsläppen på långsiktigt förtroende i samarbete med privata markägare. Det är oftast deras mark som tas i anspråk. Förloras förtroendet kan genomförandet få stora problem.

Pilotområde Saxån-Braån

Satsningen på lokal åtgärdssamordning är väldigt bra och efterlängtd. LOVA och LONA medel som gått att söka under en längre tid kräver att det finns resurser från början för att ens kunna söka medel och hålla i genomförandet, vilket många gånger saknats. Nackdelen är dock att det bara sträcker sig över två år. På den tiden kommer ett förtroende och samarbete byggas upp med många aktörer i avrinningsområdet och planer för olika åtgärder kommer att tas fram. Det kommer dock inte hinna genomföras så många åtgärder då förarbetet tar tid. Om projektet sen inte kan fortsätta finns det stor risk att alla de goda intentioner och idéer som tagits fram inte kan genomföras p.g.a. brist på resurser för samordning.

Pilotområde Falkenbergs, Varbergs, Halmstads kommuner

1. Det är av stor vikt att tänka långsiktigt gällande dessa frågor (inte bara till 2020), både vad gäller att bygga upp åtgärdssamordnarnas kunskap och erfarenheter, men också åtgärdssamordnarnas förankring i området hos berörda parter så som experter, myndigheter, vattenråd och inte minst markägarna.
2. För att få till så många åtgärder hos markägarna som möjligt är det viktigt att det finns pengar att söka.
3. Det är också viktigt att vi ser på vattenfrågan i ett större perspektiv och inkluderar behovet att klimatanpassa landskapet och jordbruket (både mot torka och översvämningar) att vi även tar med biologiskmångfald-aspekten.

Pilotområde Stavbofjärden med tillrinningsområden

Det verkar som att samordningsfunktionen har varit efterlängtd och önskad av många. Man efterfrågar också kontinuitet då många åtgärder tar tid att genomföra och att uppföljningen av genomförda åtgärder blir lidande på grund av personalomsättning och organisationsförändringar. För att åtgärdsarbetet ska kunna hållas igång krävs inte bara snabba ryck nu utan också långsiktighet. När nätverk har skapats och arbetet börjat krävs också någon som kan hjälpa till att hålla det levande även när den första entusiasmen lagt sig.

Pilotområde Nyköpingsåarna

Detta projekt kräver kontinuitet för att ett lokalt arbete bygger på engagemang, relationer och förtroende som tar en rätt lång tid att bygga upp. Viktigt att ta med sig är att projektansökningsprocesser är tidskrävande och att resultaten från dem inte ses på en gång!

Utan en långsiktig funktion som lokal åtgärdssamordnare kommer vi aldrig i mål med vårt arbete med vattendirektivet!

Pilotområde Tidan

Bra satsning!! Det här är precis vad som behövs! Glöm inte markägarperspektivet o lägg inte för mkt tid på att dokumentera/följa upp utan låt den här resursen gå till dialogen o hjälpen för mark/fastighetsägare.

Pilotområde Västerviks kommun

Åtgärdssamordning ligger helt i linje med vårt arbetssätt för att få till åtgärder som ger minskad övergödning och bättre vattenkvalitet. Rådgivning riktad mot lantbruksföretag är en förutsättning för att få till åtgärder. Samordning och stöttning av vattenråden är också en viktig del. I vår kommun är det små avrinningsområden och små vattenråd som helt bygger på ideellt arbete. Stöttning av dessa är en förutsättning för att vattenråden ska kunna initiera åtgärder. Rådgivning inom VA-området riktad mot fritidsområden och andra tätbebyggda områden är ett arbetssätt som visat sig ge mycket goda resultat.

Eftersom Västervik redan har en organisation med rådgivning och åtgärdssamordning kommer vi stötta de andra pilotområdena. Flera studiebesök har redan tagits emot och Dennis har varit föreläsare vid nationella och regionala seminarier och träffar.

Pilotområde Tavelån och Tavlefjärden

Det är helt avgörande för de pilotområden som inte jobbat aktivt med den här typen av frågor att det finns möjlighet till förlängning efter 2020. Att starta upp det lokala åtgärdsarbetet med allt det innebär tar tid, det kan handla om ex. bildande av nätverk, väcka engagemang, framtagande av kartmaterial, provtagning, allt detta måste vara gjort innan det är möjligt att få rätt åtgärd på rätt plats. När allt detta är gjort är nästa steg att söka bidrag för åtgärder och sedan utföra dem, efter allt detta är gjort ska allt sammanställas för att se vad som fungerat och vad som kan göras bättre i framtiden. Det första steget måste få ta tid, om man inte förankrar projektet och tar fram bra grundmaterial är det svårt att få till stånd åtgärder baserat på frivillighet.

Pilotområde Finjasjön

Hade varit intressant med en diskussion kring när en åtgärd är ekonomiskt försvarbar och när den blir "för dyr". Det är ju en fråga som kommer att finnas med i alla åtgärdssamordnares arbete. Finns det exempel på hur man har tänkt och resonerat? Detta gäller speciellt extrainsatser för att minska belastningen utöver de lagkrav som finns. Naturligtvis ska det krävas godkända enskilda avlopp ur såväl miljö- som hälsoskyddssynpunkt. Däremot om vi funderar på ytterligare krav på fosforfälla bör vi i en kostnad/nyttoanalys jämföra detta med andra näringsreducerande åtgärder som skyddszoner, tvåstegsdiken, våtmarker, mera vintergrön mark mm.